

SAATLERİ AYARLAMA ENSTİTÜSÜ

Ahmet Hamdi Tanpınar

Öykü Hayri İrdal'ın her yönüyle hayatını değiştiren insan Halit Ayarcı'nın ölümünün ardından anılarını yazmak üzere oluşturulan roman, dört bölümden oluşur. Fakir ama mutlu bir çocukluk geçiren İrdal, vaktinin çoğunu tamir işini öğrendiği ustası Nuri Efendi'nin yanında geçirir. Evde bozuk olmasına rağmen bir türlü atılmayan, annesinin "Mübarek", babasının "Menhus" diye isim verdiği aile yadigarı büyük saat, saat başlarında zamanın moda olan bir türküsünü çalan küçük saat ve babasının koyun saati ve sünnet düğününde dayısının kendisine hediye ettiği ile birlikte hayatına giren dört saat, İrdal'de zaman olgusunun oluşmasına vesile olur. İlk gençlik yıllarında girdiği Seyit Lütfullah'ın cemiyetinde hayatta ruh çağırma, yalan, dolan gibi kirlî işlerin döndüğünü de öğrenir. Burada Lütfullah'ın kendini Mehdi ilan etmesi ve sürgün edilmesi, ardından Nuri Efendi'nin vefatı ile İrdal, yalnız kalır. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak verdiği dönemde savaştan sağ dönen İrdal geri geldiğinde babasının da öldüğünü öğrenir. Abdüsselam Bey'in aracılığıyla bir postanede iş bulur ve Emine ile evlenir. Abdüsselam Bey'in akıl sağlığını yitirip tüm mirasını İrdal'ın küçük kızı Zehra'ya bırakması üzerine varisler aileyi mahkemeye verir. Mahkemede çılgına dönen İrdal, akıl sağlığı yerinde olmadığı kanaati ile Doktor Ramiz'e gönderilir. Doktor Ramiz, neticede İrdal'a baba kompleksi teşhisini koyar ve kendi yöntemleri ile onu tedavi eder. Hastaneden kurtulduktan sonra karısı Emine'yi kaybeder ve ikinci karısı Pakize ile evlenir. Pakize'nin kardeşleri ve iki çocuğu ile evin geçim derdine düşen İrdal için tam hayatın zor günleri başlayacakken Doktor Ramiz aracılığıyla tanıştığı Halit Ayarcı sayesinde hayatı değişir. Ayarcı'nın bozulan saatini tamir ettiği esnada yaptıkları sohbet neticesinde ülkedeki bütün saatleri aynı zamana ayarlamayı hedefleyen bir kurum fikri doğar ve Saatleri Ayarlama Enstitüsü kurum olarak ortaya çıkar. Halit, İrdal pek inanmasa da onu ikna etmeyi başarır ve işlerin başına koyar. Kurumun ülkede tutması ve İrdal'ın başarı kazanmasıyla ülke çapında meşhur ve zengin biri haline dönüşür. Enstitü için yeni fikirler düşünülürken yabancı bir heyetin kurumu denetlemeye gelmesi ve kapatmak istemesi üzerine tüm hayaller son bulur. İnsanların çıkarları, menfaati ve değer yargıları, öncelikleri ortaya çıkar.

Tema

Zamanın Önemi Romanda Türkiye'de yaşanan istibdat dönemi zorlukları ve yoksulluğu ile savaş sonrası yaratılmak istenen modern toplum algısında zamanın önemi ve zamanla değişimin mümkün olduğu gerçeği vurgulanmaktadır.

Kişiler

Hayri İrdal Çocukluğunu Nuri Efendi adında yaşlı bir tamircinin yanında çalışarak geçiren Hayri İrdal, meraklı, ilgili fakat edilgen bir karakterdir. Yaşadığı dönem itibarı ile istibdat dönemine denk gelen Hayri, insanların kısa yoldan zengin olma hayallerine karşı kendine daha sağlam bir yol hedefler lakin pek çok kez kendi de hiç düşünmediği işlere bulaşır. Gündelik yaşamın karmaşasında her ne kadar öne çıkamayan pasif ve sessiz bir görünüş sergilese de ruhu girişimci ve yaratıcı izler taşıdığı için Saatleri Ayarlama Enstitüsünü kurar. Dayısının sünnet düğününde kendisine hediye ettiği saatten sonra tüm hayata bakışı değişen karakter, mekaniğin sırrını hayatla bağdaştırmaya çalışır. Yaşadığı iki evlilik, hastane, psikanaliz ve meşhur olmasından sonra insanın gerçek yüzünü de öğrenir ve kendini de alaya alarak dile getirir. Akılının bir yanı eski ahlaksal öğretilerde olan Hayri, yeniliklere alışmak ve ayak uydurmak konusunda ikilem yaşar. Sürekli başkaları tarafından yönetilen ve hayatında birilerine sarılmaya ihtiyaç duyan karakter, insanların gerçek yüzünü öğrendiğinden beri karamsar ve genel anlamda da duygusal biridir.

Halit Ayarcı Halit Ayarcı, kendisine özenen, dikkatli, bilgili ve aydın bir kişiliktir. Bu özellikleri sayesinde Hayri İrdal'ın hayatını değiştirme konusunda büyük rol oynar. Kendisi ile saati bozulduğunda yaptırmak amacı ile tanışır. Tek istediği saatlerin herkes tarafından aynı ayarlanması ve zamanın uygun değerlendirilmesi olan Halit Ayarcı, insanlara zamanın kıymetini öğretmek için Hayri'nin fikrine ortak olur. Karşılaştığı olayları doğru analiz edebilen, düşüncelerini kabul ettirme konusunda yetenekli olan karakter, yeni fikirlere açık biri olarak, saatinin tamiri vesilesi ile tanıştığı Hayri İrdal ile birlikte Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nü kurar. Gerçekçi, dürüst ve samimi olan Halit

Ayarcı, aynı zamanda da yardımsever ve iyi niyetlidir. Enstitüye olan inancı kaybolunca yalana gerek görmeden işi Hayri'ye devrederek gider ve bir otomobil kazasında can verir.

Doktor Ramiz Halit Ayarcı'nın arkadaşı olan doktor Ramiz, İrdal ile hasta-doktor ilişkisi içerisinde tanışır. İrdal'ın Ayarcı ile tanışmasına vesile olan doktor, hastalığı süresince İrdal'a psikanaliz teknikleri uygulayarak bilinçaltını ortaya çıkarmaya çalışır. Bilgili ve bildiklerini sabırla, ilgi ile uygulayan biridir. Sistemi batı ile mukayese edip eleştirmekten geri kalmayan doktor kendi ruh yapısı içerisinde de karamsar ve değişik bir izlenim verir.

Nuri Efendi Muvakkithanesinde saat tamir işleri ile ilgilenen Nuri Efendi, pek çok açıdan Halit İrdal'ın çocukluğuna etki eden, ağırbaşlı, sakin ve bilgili biridir. Her ne kadar İrdal'dan çok fazla iş bekleme de bildiklerini gösteren tamir ustası, oldukça yavaş çalışan, keyfine ve rahatına özen gösteren altmış yaşlarında yaşlı fakat semtin en iyi saatçisi olma özelliğini taşımakta idi. Nuri Efendi günde beş vakit namaz, ramazanda iftar ve çeşitli ibadetlerde önemli bir yeri olan saatlerin anla olan bağlantı noktasında İrdal'a görüşlerini de aşılamaya çalışmış vakti gelince de vefat etmiştir.

Hayri İrdal (Duygusal)

Karakter Çocukluğunu Nuri Efendi adında yaşlı bir tamircinin yanında çalışarak geçiren Hayri İrdal, meraklı, ilgili fakat edilgen bir karakterdir. Yaşadığı dönem itibarı ile istibdat dönemine denk gelen Hayri, insanların kısa yoldan zengin olma hayallerine karşı kendine daha sağlam bir yol hedefler lakin pek çok kez kendi de hiç düşünmediği işlere bulaşır. Gündelik yaşamın karmaşasında her ne kadar öne çıkamayan pasif ve sessiz bir görünüş sergilese de ruhu girişimci ve yaratıcı izler taşıdığı için Saatleri Ayarlama Enstitüsünü kurar. Dayısının sünnet düğününde kendisine hediye ettiği saatten sonra tüm hayata bakışı değişen karakter, mekaniğin sırrını hayatla bağdaştırmaya çalışır. Yaşadığı iki evlilik, hastane, psikanaliz ve meşhur olmasından sonra insanın gerçek yüzünü de öğrenir ve kendini de alaya alarak dile getirir. Akılının bir yanı eski ahlaksal öğretilerde olan Hayri, yeniliklere alışmak ve ayak uydurmak konusunda ikilem yaşar. Sürekli başkaları tarafından yönetilen ve hayatında birilerine sarılmaya ihtiyaç duyan karakter, insanların gerçek yüzünü öğrendiğinden beri karamsar ve genel anlamda da duygusal biridir.

Aktiviteler Saat tamiri yapmak konusunda en az ustası kadar başarılı bir imajı vardır. Bu nedenle her fırsatta bozuk olsalar da olmasalar da saatlerin içini açıp kapatır. İlk yoksulluk dönemlerinde evden işe işten eve giden karakterin en büyük hobisi zaman zaman antikacı dükkânları gezmek iken, Emine'nin ölümü ile adeta yeni bir boyut kazanır. Ruh çağırma cemiyetlerine girmesi, kıraathanelere gitmesi, kalabalık arkadaş grupları ile katıldığı toplantılar, dergâhlar derken Halit Ayarcı sayesinde Ahmet Zamani Efendi ve Eserleri kitabını çıkarır ve çok istediği Saatleri Ayarlama Enstitüsünü açar. Karısı Pakize ile onun isteği üzerine sinemaya giderler. Paraya kavuştuktan sonra daha renkli, daha menfi ve çalkantılı bir yaşama sahip olan Hayri İrdal, günlerini kendini, geçmişini, geleceğini ve insanları sorgulayarak geçirir.

ÖRNEK ANILAR

Özgür Herkesin farklı görünmek adına zengin ve süslü gezindiği dönemde kendi gibi görünmeye devam eden Hayri, her ne kadar yoksul olsa da ruhundaki özgürlükten ve düşüncelerinin herkesi kapsayabilmesinden dolayı hayatından mutludur. Ailesi onu kısıtlamanın aksine sokakla tanışmasını sağlar: "Hiç kimse mektebe giderken bin türlü sıkı tembihle beni öpmedi, ne de akşamüstü yolumu dört gözle beklediler. Hatta eve ne kadar geç gelirim etrafımdakiler o kadar rahattı. Bununla beraber mesuttum. Bütün bu şeylerin yokluğuna karşılık hayatı ve sokağı kazanmıştım. Mevsimler, insanlar, hayvanlar, eşya en munis, en değişik yüzleriyle benimdiler."

Meraklı Başka insanların hayatlarını ve düşüncelerini merak ettiği kadar eşyaları da aynı ölçüde merak eder. Dayısının sünnette kendisine hediye ettiği saati bile büyük bir merakla, ilgiyle kurcalamaya çalışır: "Bu hediye saati kurcalar, parçalarını ayırır, tekrar birleştirir. Saatlere karşı zapt edemediği bir içgüdüyle eline geçirdiği bütün saatlere ayrı bir alaka gösterir. Hatta bu aşırı ihtiras yüzünden rüştiyenin birinci sınıfını iki senede tamamlar."

İstikrarsız Hayri İrdal eski ve yeni arasında kalmış, sürekli bir ikilem halindedir. Nuri Efendi'den aldığı değer yargıları ile Halit Ayarcı'nın aldığı değerler arasında kalarak düşüncelerini sorgular, sürekli kararlarının değişiyor olmasına kendi de anlam veremez: "İçimde o zamana kadar duymadığım bir eziklik vardı. Bu korku değildi. Ancak kendisine ihanet eden insanların duyacağı bir azaptı. Bir ucu

iğrenmede biten garip bir duygu. Böyle günlerden birinde idi. Bir ara gözüm karşıda kendi hayalime erişti. İki yanına asılmış paltoların arasında kendi yüzümü o kadar memnun ve biçare, o kadar zellil ve her tarafa sürüklenebilir, her şeye mukavemetsiz ve her şeyden istifa etmiş gördüm ki, bir an billurun beni kusacağını, kendi suratımı ayaklarımın ucuna fırlatacağımı sandım.”

Dengesiz Hayatı ciddiye aldığı konulardan da sıkılan İrdal, Lütfullah'ı tanıdıktan sonra değişime karar verir. Nitekim alın terinden yoksulluktan medet umacağına zenginliğin de yalan dolanla da olsa gelebileceğine inanır. Artık kumpanyalara, orta oyunlarına ve eğleneceği yerlere gitmeye başlar. Dengesiz tutumları ile ne yöne ait olduğu belli olmayan Hayri, hayatı ciddiye almaktan vazgeçer: “Seyit Lütfullah'ın nefyinden sonra benim için, tekrar, ne olacağım meselesi meydana çıktı. İster istemez tekrar saatçi dükkânına gittim. Eski ustam, mâni ortadan kalktığı için beni sevinçle karşıladı. Fakat ben eski Hayri değildim. Nuri Efendi'nin muvakkithanesinde saatin sırrına hayranlıkla, aşkla baktığım günler geçmişti. Seyit Lütfullah'ın mektebinden geçmiştim. Hayat kelimesi ile çalışma kelimesi arasında kafamda hiçbir münasebet kalmamıştı. Hayat benim için iki eli cebinde uydurulan bir masaldı.”

Edilgen Birinci dünya savaşına katılıp sağ salim döndükten sonra babası öldüğü için Abdüsselâm Bey'in himâyesinde yaşamaya başlayan Hayri, hem iş sahibi hem de eş sahibi olur. Emine ile kendi bile anlamadan evlendirilen karakterin Ahmet ve Zehra adında iki de çocuğu olur. Dahası başta istemeden evlense de Emine'nin ölmesiyle birlikte kendini doldurulamaz bir boşlukta hisseder. Hem insanların onu baskıladığını düşünür hem de hayatında birilerinin onu yönlendirmesine ihtiyaç duyar: “Emine'nin ölümüyle son tutduğum dal da kopmuş gibi büsbütün boşlukta kaldım. Kaybettiğim şey benim için o kadar büyüktü ki ilk önceleri bunu bir türlü anlayamadım. Ne de hayatımdaki neticesini ölçebildim. Sade içimde simsiyah ve çok ağır bir şeyle dolaştım durdum. Sonra bu haraplığa daha başka bir duygu bir çeşit kurtuluş duygusu karıştı. Bir baskıdan kurtulmuştum.”

Şanslı Emine'nin vefatının ardından kendini iyice sefiliğe, yalana, dolana atan evlatlarını dahi önemsemeyen Hayri'nin hayatı Halit Ayrancı ile tanışması ile tamamen değişir. Artık istediği gibi, insanların kendisini tanıdığı ve saygı duyduğu bir konuma gelmiş Halit Ayrancı'nın himmetiyle kurulan Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nün müdür muaviniğine getirilerek toplumda söz hakkı kazanır: “Halit Ayrancı'nın hayatıma girdiği andan itibaren ben büsbütün başka bir insan oldum. Realitenin içinde yaşamaya, onunla mücadeleye alıştım. Evet, o bana yeni bir hayat buldu. Bu eski şeylerden şimdi çok uzaktayım.”

Yaratıcı Her ne kadar sessiz görünse de Hayri, çok düşünen ve düşündüklerini hayata uygulamaya gayret eden, yaratıcı olmaya çalışan girişimci biridir: “Yani bir nevi otomatizm... Asrımızın büyük zaafı ve kudret... Hayri Bey siz bir dâhisiniz. Öyle bir şey buldunuz ki... Tam çalar saat gibi konuşup, susacak insanlar, değil mi? Plak insan... Harika!”

Kaderci Fakir bir ailede doğmasına rağmen mutlu olan, kaderine hep razı gelen Halit İrdal, yaşadığı olaylara kaderci bir tutumla yaklaşır. Kızı Zehra'yı evlendirmek istemediği Topal İsmail'in tam aklından geçirdiği üzere dayak yemesini Allah'ın işine bağlar: “Kafamdan ancak gölgesi geçen bir düşüncenin iki dakika sonra böyle cezasını çekeceğimi nerden bilebilirdim? Biz fakirler böyleyizdir. Kader sarayında bizim işlere bakan büro hiç şaşmaz, ihmal etmez.”

Flörtçü Hayri kendini tanımadığı dönem Emine'ye aşık olup, onu sevip ölümüne üzülür. Daha sonra evlendiği Pakize içinde aynı duyguları hisseder, ondan da bir çocuğu olur. Lakin sonra karşısına bir de Selma Hanım çıkar ve Hayri ona da âşık olup vurulur: “Hiçbir saray aynası onun sırtı kadar güzel olamazdı, kolları ay ışığında gümüş ırmaklar gibi akıyordu.” Hemen bu düşüncesinin akabinde kadınlar konusundaki aç gözlülüğünü tasdik eder: “Hâlbuki ben ancak Ayşe gibi kadınlarda kismetimi aramalıyım!”

Endişeli Hastaneye düştüğü dönemde tanıştığı, kendisini psikanaliz yöntemle tedavi etmeye çalışan Doktor Ramiz ile kendisine ve memleketine dair endişelerinden bahseder. Yaşadığı ülkede pek çok şeyi eski gören ve yeni şeylere gereken önemin verilmediğine inanan Hayri, Batı'nın düzenini arar: “Bu izahattan sonra bir müddet daha Viyana'ya ve diğer Alman memleketlerine döndük. Oraların intizamına, hayatın rahatlığına beraberce hasret çektik.”

Huzursuz Kısa süreli aralıklarla hayatı değişen Hayri için zamana ayak uydurmak oldukça güç ve ürkütücü gelir. İkinci karısı Pakize ile evlenmesi, ruh çağırma işleriyle uğraşan İspritizma Cemiyeti'ne katılması ve ardından tanıdığı insan kalabalığı ile hayatı daha da zor olan Hayri, insanları insanların cehennemi olarak görür ve kendini huzursuzluğun içinde bulur: “Fakat ne çıkardı? Hangi meseleyi hallederdi? Sadece talihin hediye ettiği bu üç günü, bir başka mesele ile daha zehirlemekten başka

hiçbir işe yaramazdı. En iyisi düşünmemekti. Kaçmaktı. Kendi içime kaçmak. Fakat bir içim var mıydı? Hatta ben var mıydım? Ben dediğim şey, bir yığın ihtiyaç, azap ve korku idi.”

Alaycı Geldiği son noktada emellerine bir bir ulaşan Hayri, insanların nelerden etkilendiğini ve hoşlandığını çözmüş olmasının yanında başkalarının kendi yaptığı işleri taktir etmesi, başka adamlarının karısı ile ilgilenmesi ve kızının herkesin içinde dans edebilmesi gibi özelliklerin aslında menfi duygularla yapıldığını çözmüş olduğu için alaycı bir tavır takınır, zira ne karısı mükemmel bir eş ne de kendisi aileye sadık bir baba idi: “Dünyanın en harika ailesinin reisi idim. Ve bu haysiyetle deminden beri bana çapkınca dirseğini çarpan karıma aynı şekilde cevap verdim.”

Halit Ayarcı (Mantıklı)

Karakter Halit Ayarcı, kendisine özenen, dikkatli, bilgili ve aydın bir kişiliktir. Bu özellikleri sayesinde Hayri İrdal'ın hayatını değiştirme konusunda büyük rol oynar. Kendisi ile saati bozulduğunda yaptırmak amacı ile tanışır. Tek istediği saatlerin herkes tarafından aynı ayarlanması ve zamanın uygun değerlendirilmesi olan Halit Ayarcı, insanlara zamanın kıymetini öğretmek için Hayri'nin fikrine ortak olur. Karşılaştığı olayları doğru analiz edebilen, düşüncelerini kabul ettirme konusunda yetenekli olan karakter, yeni fikirlere açık biri olarak, saatinin tamiri vesilesi ile tanıştığı Hayri İrdal ile birlikte Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nü kurar. Gerçekçi, dürüst ve samimi olan Halit Ayarcı, aynı zamanda da yardımsever ve iyi niyetlidir. Enstitüye olan inancı kaybolunca yalana gerek görmeden işi Hayri'ye devrederek gider ve bir otomobil kazasında can verir.

Aktiviteler Okuyan ve araştıran bir karakter olan Ayarcı bilgilerini kitaplara ve yazarlara borçludur. Bu nedenle İrdal'ın yazması için de ona destek olur. Saatlere ve zamana daha doğrusu insan ruhuna karşı büyük ilgisi vardır. Saatleri Ayarlama Enstitüsünün arka plan yöneticisidir. İrdal'ın karısı ve hatta İrdal ile tavla oynar. Kahveye, toplantılara katılarak başarılarından insanlara söz eder, yol gösterir.

ÖRNEK ANILAR

Bilgili Enstitünün kurulumunun ardından saatlerle ilgili özdeyişlerin derlenip halka dağıtmanın uygun olduğuna karar veren Ayarcı, derin bilgi birikimi ve eğitilmiş kişiliği ile bazı özdeyişleri kendisi üretir: “Hakiki insan zaman şuurudur; Refahın yolu sağlam bir zaman anlayışından geçer; Çalışmak, zamanına sahip olmak, onu kullanmasını bilmektir; Hakiki insan zaman şuurudur; Her iş, iş değerlidir. İş evvela bir zihniyet ve zaman telakkisidir”

Akılci İş disiplini ve otorite kuralları açısından kendisinden taviz vermeyen Halit Ayarcı, yönlendiren, işi gösteren ve aklın mantığına uygun kararları ile yol gösteren biridir. Nitekim hayatına yön verdiği Hayri İrdal da, Ayarcı hakkındaki düşüncelerinde bunu doğrular: “Hayatı onun gibi bir bütün olarak mütalaaaya alıştım. Değişme, koordinasyon, çalışmanın tanzimi, zihniyet değişikliği, üst düşünce, ilmi zihniyet gibi tabirlerle konuşmağa, kendi isteksizliğime ‘zaruret’, ‘imkânsızlık’ gibi adlar koymağa, Şark’la Garb arasında ölçüsüz mukayeseler yapmağa, ciddiliğinden kendim de ürktüğüm hükümler vermeğe başladım. Onun gibi insanlara ‘Acaba ne işe yarar?’ diyen bir gözle bakıyor, hayatı kendi tekneimde yoğuracağım bir hamur gibi görüyordum.”

Otoriter Kendini ve ne istediğini çok iyi bilen karakter insanları yönetme konusunda gayet başarılıdır. En doğrusuna karar verdiği inandır. Özellikle konuşma tarzı kesin, net ve açık olan Ayarcı, saatinin kırıldığı gün, ortamdaki kavgadan kaçarcasına arkadaşı Ramiz'i de İrdal'ı da onlara sormadan arabaya tıkar: “Fakat Halit Ayarcı kolumdan tutarak mani oldu. Öbür eliyle açtığı arabanın kapısından zorla beni içeri tıktı. Sonra Doktor Ramiz'i sürdü; nihayet kendi girdi. Garip adamdı. Nezaketi bile emir şeklindeydi ve icabında ellerini bile kullanmaktan çekinmiyordu. Şurası da var ki cüssesi müsaitti.”

Faydacı Devamlı insanların hangi açıdan ne işe yaradığını kafasında analiz eden Ayarcı, çıkarları uğruna aldığı kararlarda kazancı baz aldığı için faydacı biridir. Hatta bu nedenle de tüm hayatını dinlediği İrdal'ı rahat yönetebileceği için Enstitünün başına koyar: “Ne garipti, hepimiz Halit Ayarcı'nın elinde bir kukla gibiydik. O bizi istediği noktaya getiriyor ve orada bırakıyordu. Ve biz o zaman sanki evvelden rolümüzü ezberlemiş gibi oynuyorduk.”

Titiz Bakış açısını geniş tutan, kararlarından evvel insanları önce tanıyan sonra değerlendiren, dikkatli ve titiz Ayarcı, açılacak olan kurum için de son derece ayrıntıcı davranır: “Halit Ayarcı, hele son günlerde durmadan müsveddeler yolluyor, sağa sola mektuplar yazıyor, dairenin layıkıyla döşenmesini, kalem levazımının gönderilmesini istiyordu. Bunlar yetişmiyormuş gibi Halit Ayarcı, sanki sahneye çıkacakmışım gibi benim kılık kıyafetimle de meşgul oluyordu.”

Kararlı Belediye reisi ile kurum hakkında yapılan görüşmede ecnebi çalışan sualini katı bir şekilde reddeder. Kendince doğru bildiği bilgiler çerçevesinde aldığı kararlardan dönmeyen, aksini söyleyenlere de taviz vermeyen Ayarcı, istikrarlı düşünceleri ile dikkat çeker: “Bu iş son derece mühim bir iş. Bütün kırımız, pasımız burada. Buraya ecnebi alamayız. Bozar, mahveder. Anlamaz”

Gerçekçi Yurt dışından Enstitüyü kontrole gelen denetçi heyetin kuruluşu amaçsız bulması üzerine hazırladığı raporda kapatılması emri verilir. Bu olay üzerine İrdal, 300 kişiye yakın insanın işsiz kalmasına üzülür ve kapanmaması için Ayarcı’dan destek ister. Lakin kendisi aldandığını düşünen ve artık kurumu işe yaramaz gören Ayarcı, insanların tasfiye komisyonunda tekrar işe alınmasını sağladıktan sonra kendisi bu grupta olmak istemez. İrdal’ın kendisine yönelttiği neden işi bıraktığı ve çalışmak istemediği sorusuna: “-Ben, dedi, aldandığımı anladım...”